

Гіневська Валерія Броніславівна
студентка 101 навчальної групи
магістратури Навчально-
наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник:
Осауленко Андрій Олександрович,
доцент кафедри конституційного
права та прав людини
Національної академії внутрішніх
справ, доктор юридичних наук,
професор

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Захист прав людини під час воєнного стану є важливою та актуальною темою дослідження в Україні та в інших країнах світу, особливо в умовах збройного конфлікту та нестабільної політичної ситуації. Згідно зі звітом Організації Об'єднаних Націй за 2020 рік, кількість порушень прав людини в світі зросла на 20% порівняно з попереднім роком. Значна кількість цих порушень пов'язана з конфліктами та воєнними діями. В Україні з 2014 року тривають бойові дії, внаслідок чого порушення прав людини стали щоденною реальністю. Зокрема, за даними Офісу Верховного комісара ООН з прав людини, в період з 14 квітня 2014 року по 30 червня 2022 року було зафіксовано 13 442 випадки порушень прав людини на тимчасово окупованій території України [1, с. 190].

Розглядаючи особливості захисту прав людини в умовах воєнного стану доцільно охарактеризувати поняття «воєнний стан». Так, згідно ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Водночас запровадження воєнного стану може мати значні наслідки для захисту прав людини, зокрема жінок. Під час воєнного стану жінки стикаються з підвищеним ризиком насильства, сексуального насильства та домагань під

час військових дій [3]. Наприклад, на Філіппінах під час режиму Маркоса жінки піддавалися зґвалтуванням, тортурам та іншим формам насильства з боку військових. Доступ жінок до медичної допомоги, освіти та предметів першої необхідності також може бути обмежений під час конфлікту. Наприклад, під час громадянської війни в Сирії жінки та дівчата зіткнулися з обмеженим доступом до охорони здоров'я та освіти. Крім того, жінки можуть непропорційно постраждати від переміщення, втрати засобів до існування та інших наслідків воєнного стану. У Ємені, наприклад, жінки були змушені залишити свої домівки через триваючий конфлікт, що призвело до обмеженого доступу до їжі, води та житла.

Для забезпечення ефективного гендерного захисту прав під час воєнного стану важливо встановити гендерно чутливу політику та керівні принципи для військових операцій. Наприклад, Департамент миротворчих операцій ООН розробив гендерну політику, яка наголошує на важливості гендерного мейнстримінгу в миротворчих операціях. Надання гендерно-специфічних послуг підтримки для жінок, які постраждали від конфлікту, також має вирішальне значення. Наприклад, ініціатива ООН «Жіночі безпечні місця» забезпечує безпечні місця для жінок і дівчат у районах, уражених конфліктом. Нарешті, забезпечення участі жінок у процесах розв'язання конфліктів і розбудови миру має важливе значення. Залучення жінок до мирних переговорів і постконфліктної реконструкції також сприяє забезпеченню прав жінок і врахуванню їх думок.

Підсумовуючи зазначимо, що воєнний стан може мати значний вплив на права людини жінок, включаючи підвищення ризиків насильства, обмежений доступ до охорони здоров'я та освіти, а також непропорційні наслідки переміщення та втрати засобів до існування. Міжнародні правові акти містять вказівки щодо гендерного захисту під час воєнного стану, включаючи Римський статут і резолюції Ради Безпеки ООН. Ефективний гендерний захист прав під час воєнного стану вимагає встановлення гендерно чутливої політики та керівних принципів для військових операцій, надання гендерно-специфічних допоміжних послуг та забезпечення участі жінок у розв'язанні конфліктів і процесах розбудови миру. Впроваджуючи ці стратегії, ми можемо забезпечити захист прав жінок під час кризи.

Список використаних джерел:

1. Бахчев К.В. Захист прав людини в умовах воєнного стану: загальнотеоретичні аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 189–192.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 29.11.2023).
3. Сексуальне насильство під час збройних конфліктів: загальний огляд. URL: <https://jurfem.com.ua/seksualne-nasytstvo-pid-chas-zbroinyh-konfliktiv-zagalnyi-oglyad/> (дата звернення: 29.11.2023).